

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ

PAŽYMA

**DĖL UŽIMTUMO ĮSTATYMO NR. XII-2470 1, 8, 10, 13, 22, 24, 25, 36, 37, 40, 44, 47,
49 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 38¹ STRAIPSNIU
ĮSTATYMO PROJEKTO (TAP-19-2166(2)(19-15568(2))**

2020-01-31 Nr. NV-277

Vilnius

Rengėjas: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Tikslas: didinti vyresnių kaip 45 metų asmenų užimtumą (subsidijuoti jų įdarbinimą ir padėti įsteigti sau darbo vietą); organizuoti įvairius pameistrystės kursus; užtikrinti tinkamą Direktyvos 2014/54/ES nuostatų, susijusių su Užimtumo tarnybos paslaugomis, ir Konstitucinio teismo nutarimo dėl bedarbio statuso suteikimo studijuojantiems asmenims įgyvendinimą.

Dabartinė situacija:

- Šiuo metu darbo rinkoje papildomai remiamais laikomi vyresni kaip 50 metų bedarbiai. Užimtumo tarnyba subsidijuoja jų įdarbinimą, kompensuodama darbdaviui dalį darbo užmokesčio išlaidų (iki 1,5 MMA dydžio, t.y. 910,5 Eur). 2019 m. įdarbinimo subsidijuojant priemonė organizuota 7,2 tūkst. bedarbių, iš kurių 4,4 tūkst. (62 proc.) virš 50 metų.
Tyrimai rodo, kad didėjant asmenų amžiui, užimtumo lygis atitinkamai mažėja, vyresnio amžiaus bedarbiams įsidarbinti yra sunkiau (dėl profesinių įgūdžių, kvalifikacijos stokos, menkesnio kompiuterinio raštingumo, sveikatos sutrikimų, žemos motyvacijos ir kt.). 2020-01-01 Užimtumo tarnyboje registruota 150,5 tūkst. bedarbių, iš jų 80,3 tūkst. (53 proc.), buvo vyresni kaip 45 metų, iš jų 19 tūkst. (13 proc.) – 45–49 metų. Ilgalaikių bedarbių registruota 26,8 tūkst., iš jų 69 proc. vyresni kaip 45 m. 2019 m. savarankišką veiklą, įsigiję verslo liudijimus, pradėjo 83,5 tūkst. bedarbių. Beveik kas trečias (30 tūkst., arba 35 proc.) dirbantysis savarankiškai – vyresnis kaip 50 m.
- Savarankiško užimtumo rėmimo priemonė, t.y. parama darbo vietai steigti (iki 31,03 MMA dydžio, t.y. 18,8 tūkst. Eur), mokama tik jei darbo vietą sau steigia asmenys su negalia (sunkia arba vidutine) arba bedarbiai iki 29 metų. 2019 m. savarankiško užimtumo priemonė organizuota 255 bedarbiams.
- Pameistrystė, kai sudaromos pameistrystės darbo sutartys, įgyvendinama pakankamai maža apimtimi: 2018 m. sudarytos tik 636 pameistrystės darbo sutartys, o per 2019 m. I pusm. – 321 pameistrystės darbo sutartis.
- Įstatyme nustatyta, kad į atsilaisvinusią įsteigtą darbo vietą per 30 darbo dienų turi būti priimamas kitas Užimtumo tarnybos siunčiamas ir reikalavimus atitinkantis asmuo. Darbo vieta panaikinama, jei, nepraėjus 36 mėn. nuo jos įsteigimo, neįgalusis ar bedarbis iki 29 m., pradėjęs savo verslą sau įsteigtoje darbo vietoje, ilgiau kaip 120 d. iš eilės arba daugiau kaip 140 d. per pastaruosius 12 mėn. nevykdo veiklos.
- Europos Sąjungos piliečiai gali gauti darbo rinkos paslaugas ir užimtumo rėmimo priemones tik tada, jeigu jų paskutinio darbdavio nuolatinė buveinė arba paskutinė savarankiškos veiklos vykdymo vieta buvo Lietuvos Respublikoje. Šie ribojimai prieštarauja Direktyvai 2014/54/ES, pagal kurią galimybėms įsidarbinti ir įdarbinimo tarnybų teikiamai paramai neturi būti taikomi apribojimai ar papildomos sąlygos.

- Konstitucinis Teismas yra pripažinęs, kad negali būti nesuteiktas ar panaikintas bedarbio statusas ir neskiriamas ar nutrauktas nedarbo draudimo išmokos mokėjimas asmeniui vien dėl to, kad jis studijuoja ar pradėjo studijuoti aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės formos studijų programas, jeigu jis atitinka kitas Užimtumo įstatymo nustatytas sąlygas.

Esmė, nauda: Siūloma:

- **darbo rinkoje papildomai remiamais asmenimis laikyti vyresnius kaip 45 metų bedarbius** (dabar vyresni kaip 50 metų) **ir jiems taikyti: 1) įdarbinimo subsidijuojant priemonę**, mokant darbdaviui negrąžintiną darbo užmokesčio dalies kompensaciją (iki 1,5 MMA dydžio, t.y. 910,5 Eur); 2) **savarankiško užimtumo rėmimo priemonę**, suteikiant paramą darbo vietai steigti (iki 31,03 MMA dydžio, t.y. 18,8 tūkst. Eur);
- **numatyti naują priemonę – įvadinius pameistrystės kursus**, kurių metu bedarbis, kuriam planuojamas dalyvavimas įdarbinimo pagal pameistrystės darbo sutartį priemonėje, susipažintų su tam tikro ūkio sektoriaus profesijomis, darbo sąlygomis pas tam tikro ūkio sektoriaus darbdavius, pasirinktą reikalingą kvalifikaciją ir (ar) kompetencijas.

Kursų trukmė – ne ilgesnė kaip 40 valandų per 7 darbo dienų laikotarpį, vienos valandos įkainis – ne didesnis kaip 0,25 bazinės socialinės išmokos dydžio (9,75 Eur) (visa kursų kaina – 390 Eur). Šiuos kursus vykdytų profesinio mokymo teikėjai, atitinkantys nustatytus kriterijus (turi licenciją vykdyti formalųjį profesinį mokymą; turi teisę vykdyti profesinį mokymą ne mažiau kaip pagal 5 skirtingas profesinio mokymo programas, kurias baigus suteikiama kvalifikacija tam tikrame ūkio sektoriuje; turi ne mažiau kaip 2 metų pameistrystės profesinio mokymo organizavimo forma patirtį). Profesinio mokymo teikėjų sąrašas sudaromas, įvadiniai pameistrystės kursai vykdomi profesinio mokymo teikėjams bendradarbiaujant su darbdavių organizacijomis ir darbdaviais Užimtumo tarnybos nustatyta tvarka. Bedarbiui kursai galėtų būti organizuojami ne daugiau kaip 1 kartą per 12 mėn. nuo dalyvavimo įvadinuose pameistrystės kursuose pradžios, numatytas ir kelionės išlaidų į kursus kompensavimas;
- **atsisakyti Konstitucijai prieštaraujančių nuostatų, ribojančių bedarbio statuso suteikimą asmenims, kurie studijuoja** aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės formos studijų programas ar mokosi pagal formaliojo profesinio mokymo programas, suteikiant jiems teisę, netekus darbo, gauti nedarbo draudimo išmoką.
- **numatyti, kad įsteigta darbo vieta išlaikoma, jeigu bedarbis informuoja Užimtumo tarnybą, kad ilgiau kaip 120 d. iš eilės arba daugiau kaip 140 d. per 12 mėnesių nevykdys veiklos dėl nėštumo ir gimdymo atostogų, tėvystės atostogų ar atostogų vaikui prižiūrėti arba privalomosios pradinės karo tarnybos ar alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo**. Įsteigtos darbo vietos išlaikymo ne mažiau kaip 36 mėn. laikotarpis, taip pat ilgalaikio materialiojo turto, kuriam įsigyti buvo naudota subsidija darbo vietai steigti, draudimo laikotarpis pratęsiamas veiklos nevykdymo laikotarpiui;
- **atsisakyti nuostatų, kad Europos Sąjungos piliečiai gali gauti darbo rinkos paslaugas ir užimtumo rėmimo priemones tik tada, jeigu jų paskutinio darbdavio nuolatinė buveinė arba paskutinė savarankiškos veiklos vykdymo vieta buvo Lietuvos Respublikoje (bus užtikrintas tinkamas Direktyvos 2014/54/ES įgyvendinimas)**;
- **atlikti redakcinio pobūdžio pakeitimus** (atsisakyti formuluočių „teisės aktų nustatyta tvarka“, „įstatymų nustatyta tvarka“, nurodyti konkrečius įstatymus ir kt.).

Įstatymas įsigaliojotų nuo 2020 m. birželio 1 d.

Numatoma nauda: vyresniems kaip 45 m. bedarbiams būtų sudarytos didesnės galimybės įsidarbinti ar pradėti savarankišką veiklą, daugiau darbdavių galėtų rasti tinkamus darbuotojus; įvadiniai pameistrystės kursai galėtų padėti atrinkti motyvuotą dirbti pameistrį, o jis galėtų įgyti reikiamą kvalifikaciją ir (ar) kompetencijas; studijuojantys aukštojoje ar besimokantys profesinėse mokyklose studentai, netekę darbo ir turintys reikiamą draudimo stažą (ne mažesnę kaip 12 mėn. per paskutinius 30 mėn.), turėtų teisę gauti nedarbo draudimo išmoką; būtų užtikrintas tinkamas Direktyvos 2014/54/ES nuostatų, susijusių su Užimtumo tarnybos teikiamomis paslaugomis ir užimtumo rėmimo priemonėmis, įgyvendinimas.

Lėšų poreikis:

- studijuojančiųjų ir besimokančiųjų profesinėse mokyklose bedarbių nedarbo draudimo išmokoms iš VSDF biudžeto – 8,1 mln. Eur metams (apie 4,9 tūkst. asmenų, vidutinė išmokos mokėjimo trukmė 4,9 mėn., vidutinis išmokos dydis 338 Eur);
- vyresnių kaip 45 m. įsidarbinimo rėimui 2020 m. – 3,2 mln. Eur (2,2 mln. Eur Europos socialinio fondo ir 1 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų), iš jų: 2,1 mln. Eur – 1,5 tūkst. 45–49 m. bedarbių įdarbinimui subsidijuojant, 0,8 mln. Eur – 50 vyresnių kaip 45 m. bedarbių savarankiško užimtumo rėimui ir 0,3 mln. Eur – 500 bedarbių įvadiniais pameistrystės kursams finansuoti; 2021 m. – 7,2 mln. Eur ir 2022 m. – 8,2 mln. Eur.

Derinimas:

- Projektas be pastabų suderintas su Žemės ūkio ministerija ir Valstybine duomenų apsaugos inspekcija. Atsižvelgta į Finansų ministerijos siūlymą, įvertintos Teisingumo ministerijos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Užimtumo tarnybos, Lietuvos pramonininkų konfederacijos pateiktos pastabos ir pasiūlymai.
- Argumentai dėl pastabų ir pasiūlymų, į kuriuos neatsižvelgta, pateikti derinimo pažymoje (dėl Užimtumo tarnybos siūlymo kursus vadinti „įvadiniais *pasiruošimo* pameistrystei kursais“ ir numatyti, kad kursai būtų organizuojami Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (o ne Vyriausybės) ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka; dėl Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos siūlymo įvadinių pameistrystės kursų turinį reguliuoti įstatymą įgyvendinančiais teisės aktais, o ne įstatymu ir kursų teikėjus parinkti Viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta tvarka; dėl Teisingumo ministerijos siūlymo nustatyti nuostatų taikymą pereinamuoju laikotarpiu, įvardyti subjektus, kurių atžvilgiu būtų taikomos naujos teisinio reguliavimo priemonės).
- Klausimo svarstymas 2020-01-14 tarpinstituciniame pasitarime buvo atidėtas (SADM prašymu). Gautas pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės ir Socialinės politikos grupės pastabas ir pasiūlymus patikslintas projektas.

Atitiktis Vyriausybės programai: Projektas atitinka siekius užtikrinti vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje ir finansinį jų saugumą.

Dalykinio vertinimo išvada:

Nors įstatymo projektas patikslintas pagal anksčiau teiktas pastabas ir pasiūlymus (pateikti sprendimai dėl Konstitucinio Teismo įgyvendinimo; įvertintas ir sumažintas įvadinių pameistrystės kursų valandos įkainio dydis (nuo 0,35 iki 0,25 BSI); numatyta, kad kursai rengiami per 7 darbo dienų laikotarpį ir bedarbis juose gali dalyvauti ne daugiau kaip 1 kartą per 12 mėnesių; pavėlinta įstatymo įsigaliojimo data (nuo 2020 m. birželio 1 d.); pateikta papildoma statistinė informacija), tačiau išlieka abejonų dėl siūlomos naujos priemonės – 40 val. įvadinių pameistrystės kursų – organizavimo pagrįstumo (ar tikrai tikslinga įvadinis kursas organizuoti tik dėl pameistrystės? Kodėl pvz., nebūtų organizuojami dėl asmeniui tinkamų mokymo programų (profesijos) parinkimo, prieš siunčiant jį į profesinio mokymo priemonę?) bei priemonės efektyvumo ir naudos darbo ieškančiam asmeniui (asmuo, vykdant

šià priemonę tik susipažintų su darbo rinkos situacija, profesijomis, darbo sąlygomis pas tam tikro ūkio sektoriaus darbdavius ir kt., tačiau neįgytų konkrečios kompetencijos; ir kaip tokios priemonės įgyvendinimas vestų į realų asmens įsidarbinimą pas konkretų darbdavį, ir būtent pagal pameistrystės darbo sutartį?).

Taip pat, diskutuotina, ar iš tiesų tikslinga šià priemonę, neišbandžius jos įgyvendinimo praktikoje kitais būdais (pvz., Užimtumo tarnybos ir darbdavių bendradarbiavimo ar pilotinio projekto ES lėšomis būdu ar pan.), iš karto įteisinti įstatymu ir tam kasmet skirti valstybės biudžeto lėšų.

Atkreiptinas dėmesys, kad siekiant kuo didesnio asmenų įdarbinimo pagal pameistrystės darbo sutartį, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija ir Ekonomikos ir inovacijų ministerija ES lėšomis greitai metu pradės vykdyti pameistrystės ir kvalifikacijos tobulinimo darbo vietoje skatinimui numatytus projektus.

Jei būtų apsispręsta, kad tokią įvadinių pameistrystės kursų priemonę organizuoti tikslinga, svarstyтина, ar nereikėtų įstatyme numatyti pareigos Vyriausybės įgaliotai institucijai atlikti šios priemonės teisinio reguliavimo stebėseną, įvertinant įvadinių pameistrystės kursų dalyvių įsidarbinimo pagal pameistrystės sutartį ar nuolatiniame darbe rezultatus, taikomos priemonės efektyvumą, naudą ir poveikį.

Siūlome įstatymo projektą svarstyti tarpinstituciniame pasitarime ir patikslinti pagal Teisės grupės pastabas ir pasiūlymus.

Socialinės politikos grupės patarėja

Aušra Gratulevičienė

tel. 8 706 61 803, el.p. ausra.gratuleviciene@lr.lt